

ANNA DUDOVÁ:

*MLADÍ LIDÉ V CÍRKVI: TEOLOGICKÁ
REFLEXE PASTORACE MLÁDEŽE V ČESKÉ
KATOLICKÉ CÍRKVI*

*(Brno: Centrum pro studium
demokracie a kultury, 2024, 195 s.,
ISBN 978-80-7325-592-3)*

Jak už název napovídá, jde o knihu reflektující aktuální pastorační mládeže v České republice, která vyšla v roce 2024, tedy v čase hlubokých společenských proměn, přinášejících do života mladých lidí nejen v České republice velké množství nejistot (prožitá krize pandemie Covidu, běžící válka na nedaleké Ukrajině či rychlý nástup generativní AI aj.), ale také v čase, kdy byla katolická církev na konci prvního úseku cesty k synodální proměně církve. Kniha je rozčleněna do pěti kapitol, které se postupně zabývají pastorační mládeže a její reflexí, teologickými východisky a principy, koncepcí pastorace mládeže v diecézích katolické církve v České republice a jejím pastorálně teologickým zhodnocením a také možnostmi rozvoje diecézní pastorace mládeže. Publikace vnáší do problematiky pastorace mládeže celou řadu podnětů a palčivých otázek, nese v sobě potenciál rozprout novou diskusi a podnítit potřebné změny.

Vedle, již ve výčtu zmíněné vlastní reflexe situace v České republice, autorka čtenáře také seznamuje s některými zahraničními dokumenty z Německa, Itálie i Latinské Ameriky, které důsledně analyzuje a hledá v nich inspiraci právě pro české prostředí. Vycházejíce z těchto dokumentů představuje myšlenky významných pastorálních teologů Martina Lechnera a Riccarda Tonelliho a krátce zmiňuje i postoje českých teologů věnující se pastorační mládeže Michala Kapláňka, Michaela Martinka, Michala Opatrného či Pavla Ambrose. V závěru kapitoly popisující zvolená teologická východiska a principy pastorace mládeže představuje také model pastorace mládeže inspirovaný teologií papeže Františka, tzv. „Model Emauzy“, který nabízí motivy a impulsy k pastorační mládeže vycházející z evangelijního příběhu o setkání vzkríšeného Krista se dvěma učedníky na cestě do Emauz. Jde o model, na němž je vystavěn i závěrečný dokument biskupské synody „Mladí lidé, víra a rozlišování povolání“ z roku 2018. Autorka tento model nejen představuje, ale pravidelně se k němu vrací a nabízí možnosti jeho aplikace na české podmínky, a to zvláště ve vztahu navrhované transformace fungování diecézních center života mládeže.

Kniha nabízí možnost seznámit se také s koncepcí pastorační mládeže v diecézích katolické církve v České republice, získat základní přehled o struktuře a využívaných prostředcích pastorační (Sekce pro mládež ČBK, Diecézní centra mládeže a Diecézní centra života mládeže) a jimi organizovaných aktivitách (setkání mládeže, fóra, studijně-formační kurzy aj.). Součástí této kapitoly je i vlastní výzkum autorky. Základní otázku, kterou si zde klade je, co přináší mladým lidem Diecézní centra života mládeže (DCŽM) po třiceti letech od jejich založení. Výzkum je rozdělen na kvalitativní část, která probíhala formou rozhovoru s vybranými mladými respondenty z celé České republiky, a část kvantitativní, jež byla realizována formou dotazníkového šetření na celostátním setkání animátorů (CSA) v Chotěboři v roce 2019. U této kvalitativní části výzkumu se ve mně ozývá otázka, nakolik mohou výsledky skutečně vypovídat o celkovém hodnocení DCŽM, a nakolik jde na jejich základě například „charakterizovat typického účastníka aktivit DCŽM“. Zde vycházím ze zkušenosti, že účastníky CSA bývají zpravidla ti neaktivnější účastníci akcí jednotlivých DCŽM, tedy z výzkumu unikají mladí, kteří nejsou v centru života center. Přesto však vý-

sledky přinášejí i zajímavé podněty a vyzdvihují přínos center pro život oslovených mladých lidí.

V posledních dvou kapitolách knihy nalezneme určité pastorálně-teologické zhodnocení diecézní pastorační mládeže v České republice. Autorka zde nabízí nejen suché shrnutí dosavadní reality, ale také konkrétní návrhy pro revizi principů pastorační mládeže v Česku a návrhy transformace DCŽM na základě analyzovaného Modelu Emauzy. Poukazuje na slabé zaměření českých dokumentů i současné pastorační praxe na mladé lidi, kteří jsou na perifériích církve a společnosti. Podotýká také, že „chod center by měl být součástí pastorační strategie jednotlivých diecézí“ či znovu podtrhuje důležitost naslouchání pastoračních pracovníků mladým lidem a vytváření prostoru pro dialog. Z praktičtějších výstupů bych zde zmínila návrh autorky na rozvoj strategie doprovázení mladých lidí a společnou formaci doprovázejících osob, jež by mohl zastřešovat kvalifikovaný tým DCM.

V souvislosti s navrhovanou transformací DCŽM a analýze současného stavu pastorační mládeže v České republice se v knize často objevují tvrzení autorky, která představují dosavadní vývoj pastorační mládeže jako bytostně špat-

ný a jeho cíle a úmysly vysvětlují jako ty, které vlastně zásadně nesledují dobro mladých lidí. Tyto pasáže textu jsou dle mého názoru úzce spojeny také s osobou Jana Balíka, často postrádají respekt a větší uznání jeho dlouholeté práce, na jehož koncepci mnozí mladí křesťané v České republice vyrostli, a která položila důležité základy i pro další generace. Jan Balík shrnul svou dlouholetou činnost a službu v oblasti pastorační mládeže v knize *S mladými ke Kristu*, v níž mimo jiné můžeme také najít mnohé odkazy propojující jeho pojetí s pastoračními impulsy papeže Františka nebo také zachytit i určitý vývoj v Balíkově pojetí pastorační služby mladým lidem. Nemám zde na mysli dívat se na současný stav nekriticky a nehledat cesty k růstu, pouze v některých částech knihy vnímám jako by určitý osobní postoj autorky a zaujetí vůči osobě a službě Jana Balíka projevující se negativními úsudky a černobílými interpretacemi jeho tézí.

Pro příklad bych zde uvedla tři pasáže z knihy:

„Z kontextu lze usuzovat, že autoři svázání s prostředím DCŽM (například Jan Balík) předpokládají, že účastníci aktivit těchto center jsou děti a mládež z praktikujících, kvalitních, stabil-

ních, nerozvedených rodin s více dětmi.“ (s. 103)

„Podle Balíka to byli biskupové, kteří ‚odhalili znamení doby‘ a ‚reagovali na potřeby mladých lidí se setkávat‘ ve společenství a spolu s knězem. Domnívám se, že kdyby byly dostupné zápisy plenárních zasedání ČBK, ukázalo by se, že toto pochopení měli jenom někteří biskupové, zejména ti, kteří ‚slyšeli‘ na argumenty Šimáčka a Balíka.“ (s. 106)

„Při srovnání Balíkových textů ze začátku milénia se současnými dokumenty (*Statuta Sekce*, monografie *S mladými ke Kristu*) lze mezi nimi objevit značné rozdíly. Tyto rozdíly lze interpretovat dvěma způsoby: buď Balík výrazně změnil cílové zaměření DCŽM – od katecheze a formace věřící mládeže k diakonické pastorační mládeže, o které před více než dvaceti lety psal Kaplánek, nebo pouze poupravil rétoriku (snad i vzhledem k nutnosti hledání nových finančních zdrojů z veřejných prostředků).“ (s. 120)

Osobně se mi zdá, že nastíněný problém není až tak konfliktní, jak se v knize občas jeví, ale jde pouze o jiný úhel pohledu a odlišné místo položení důrazu v pastorační práci mladých lidí. Autorka knihy staví do popředí misijní a evangelizační zaměření pastorační mládeže a její otevřenost širšímu okruhu mla-

dých lidí. Je třeba říci, že v knize skutečně odkrývá slabinu české pastorace mladých, která mnoho let věnovala velkou část svého zaměření primárně mladým lidem uvnitř církve. Na druhou stranu zde nelze opomenout přínos celého systému pro formaci animátorů, lídrů a křesťanských společenství. Význam společenství pro mladého člověka můžeme spatřit i v samotné knize ve výsledcích výzkumného šetření, které ukazují, že právě mladí lidé patří do nějakého společenství, jsou těmi, kteří jsou aktivně zapojeni do života církve a stávají se protagonisty evangelia ve svém okolí. Podle mého názoru potřebujeme v pastoraci mladých lidí obojí, jak v knize zmiňovaný důraz na evangelizaci a otevřenost církve, tak vnitřní formaci mladých lidí v církvi, nastavenou i díky vizi a dlouholeté službě Jana Balíka. Kvalitní formace nabízená centry totiž může mladým křesťanům pomáhat dorůstat do zralého křesťanství uprostřed současného světa a připravovat je k pohotové službě na perifériích církve i společnosti.

Mezi přednostmi knihy bych zmínila i velké množství odkazů na nejrůznější dokumenty a knihy věnující se pastoraci mládeže, díky nimž je taktéž dobrým zdrojem informací a inspirace pro všechny,

kteří se věnují pastoraci mládeže v České republice. Hlavní přínos knihy však vidím v poctivé reflexi zahraničních dokumentů pastorace mládeže, zvýraznění jejich předností a propojení s nejaktuálnějším dokumentem světové církve posynodní apoštolské exhortace *Christus Vivit*. Opakovaná výzva k reflexi 30leté zkušenosti české církve s pastorací mládeže, může být důležitým impulsem k otevření diskuse, vyhodnocování současných postupů a k nové aktualizaci pastorace mládeže v České republice. Jak už jsem však zmínila výše, dle mého názoru, je potřeba tento dialog vést společně, pravdivě a autenticky, a s určitým respektem stavět také na tom, co bylo upřímnou snahou již zaseto v minulých desetiletích.

Kristýna Štupáková

STANISLAV ŽLNAY:

PAVOL JANTAUSCH BISKUP – TRNAVSKÝ
APOŠTOLSKÝ ADMINISTRÁTOR
(1922–1947)

(Bratislava: LÚČ, vydavateľské
družstvo, 2025, 160 strán, ISBN
978-80-8179-268-7)

Knihka predstavuje pramenný po-
drobný výklad života a pôsobenia

významnej osobnosti cirkevného i verejného života na Slovensku v 20. storočí. Autor si kladie za cieľ zachytiť životnú dráhu Pavla Jantauscha v celej jej šírke od kňazských začiatkov po biskupskú službu. Monografia je opretá o archívne písomnosti, dobovú tlač a svedectvá pamätníkov, čím nadobúda vysokú mieru hodnotnosti.

Autor Stanislav Žlnay v knihe okrem biografie, (rodinné zázemie a súkromný život biskupa), čitateľovi otvára dvere do jedného z najnáročnejších období slovenských dejín 20. storočia, kde sa v osobnosti Pavla Jantauscha stretla morálka, odvaha a pevná viera.

„Jediná cesta k pravde je láska – Kristus“ (s. 7), píše v predslove monografie trnavský arcibiskup Ján Orosch. Táto myšlienka sa vinie celým dielom, ktoré je historickým dokumentom i duchovným svedectvom, čo Žlnay v knihe vyjadril ako svoj zámer. Na prezentácii knihy autor uviedol, že kniha bola napísaná hlavne preto, aby sme si uctili pamiatku človeka, ktorý položil základy pre fungovanie dnešnej Trnavskej arcidiecézy. Týmto konštatovaním vyjadril, že kniha nie je len historická štúdia, ale aj akt pamäti a úcty.

Pavol Jantausch sa narodil 27. júna 1870 vo Vrbovom a zomrel 29. júna 1947 v Trnave. Patril k vý-

znamným predstaviteľom slovenského rímskokatolíckeho kléru v prvej polovici 20. storočia. Pôso-bil ako apoštolský administrátor Trnavskej apoštolskej administratúry a titulárny biskup prienenský, pričom jeho cirkevno-správna činnosť bola úzko spätá s reorganizáciou cirkevných štruktúr po vzniku Československej republiky.

Stredoškolské vzdelanie získal na gymnáziách v Trnave, Bratislave a Ostrihome. Maturitnú skúšku absolvoval 15. júna 1889 v Trnave. Teologické štúdiá ukončil doktorátom na Pazmáneu vo Viedni. Kňazskú vysviacku prijal 21. septembra 1893. V pastoračnej praxi pôsobil ako kaplán v Topolčanoch, Smoleniciach, Bojnej a v Bratislave – farnosť Blumentál. Dňa 15. februára 1899 bol menovaný za farára v Dubovej pri Modre, odkiaľ bol 15. marca 1906 preložený na faru do Ludaníc.

Dňa 29. mája 1922 ho pápež Pius XI. vymenoval za administrátora novozriadenej Trnavskej apoštolskej administratúry, vytvorenej z časti územia Ostrihomskej arcidiecézy, ktorá sa po roku 1918 ocitla v hraniciach Československa. Za titulárneho biskupa prienenského bol menovaný 30. marca 1925, biskupskú vysviacku prijal 14. júna 1925 v Trnave.

Jantauschova činnosť presahovala rámec cirkevnej správy a významne zasiahla i do oblasti katolíckeho školstva. V roku 1936 sa podieľal na otvorení Rímskokatolíckej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a v roku 1938 inicioval zriadenie Biskupského gymnázia v Trnave. Taktiež založil kňazský seminár sv. Cyrila a Metoda. V rodnom Vrbovom podporil v roku 1930 výstavbu kláštora premonštrátok a ďalší kláštor vznikol z jeho podnetu v Dvorníkoch pri Hlohovci.

Na čele Trnavskej apoštolskej administratúry stál až do svojej smrti 29. júna 1947. Pochovaný je vo svojom rodisku vo Vrbovom. Jeho pôsobenie predstavuje významnú kapitolu v procese stabilizácie katolíckych cirkevných štruktúr na Slovensku v medzivojnovom období.

Autor monografie Mgr. Stanislav Žlnay, PhD. je slovenský cirkevný historik, katolícky kňaz, archivár a notár Trnavskej arcibiskupskej kúrie. Vysokoškolské štúdium absolvoval na *Univerzite Komenského* v Bratislave. V roku 2024 ukončil doktorandské štúdium na Filozofickej fakulte *Katolíckej univerzity* v Ružomberku. Vo svojej práci sa zameriava na cirkevné dejiny Habsburskej monarchie a Slovenska. Je spolupracovníkom *Balneologického múzea Imricha Win-*

tera v Piešťanoch a *Collegia Carolinum* v Mníchove. V roku 2016 bol vymenovaný za delegáta *Modlitebnej ligy cisára Karola za mier medzi národmi* na Slovensku. Žlnay je autorom kníh: *Karol I. Habsburský v cirkevnom, historickom a politickom kontexte*¹ a *Komu asi prvému zazvoní?: Príbeh farára a starostu mesta Piešťany*.²

Osoba Pavla Jantauscha, prvého rímskokatolíckeho slovenského biskupa v Trnave po vzniku ČSR a jeho kroky pri vzniku nového cirkevno-právneho útvaru apoštolskej administratúry, je témou z pohľadu cirkevných dejín málo prebádanou. Obdobie, v ktorom biskup pôsobil je zaujímavé, pretože udalosti pojednávané v knihe sa odohrávali v troch rozličných politických pomeroch (prvá ČSR, Slovenská republika, povojnová republika do februára 1948).

Historické udalosti popisované v knihe sa odohrávali po zániku stáročnej monarchie, kedy vznikla nová republika. Katolícka cirkev a aj samotný Pavol Jantausch sa ocitli pred novými výzvami a v nepriaznivej politickej

1 Stanislav ŽLNAY, *Karol I. Habsburský v cirkevnom, historickom a politickom kontexte*, Martin: Matica Slovenská, 2017.

2 Stanislav ŽLNAY, *Komu asi prvému zazvoní?: Príbeh farára a starostu mesta Piešťany*, Piešťany: Balneologické múzeum Imricha Wintera, 2017.

situácií. V tom čase mnohí kňazi odmietli poslušnosť biskupovi, keďže stále verili, že sa Uhorsko obnoví. Okrem toho biskup riešil problémy, ktoré sa týkali nedostatku kňazov a trápil ho veľký počet neobsadených fár. „Najväčšie starosti mu iste robil nevydaný a nevysporiadaný cirkevný majetok po Ostrihomskej arcidiecéze, ktorej majetky sa po rozpade monarchie nachádzali na území Československa.“ (s. 9) Žlnay v knihe konštatuje, že spišský biskup Ján Vojtaššák navrhoval, aby väčšina benefícií bola odovzdaná Maďarsku a Slovensku by ostalo 40 percent. Vojtaššák tvrdil, že maďarskí beneficiáti mali na ne právo. Biskupovi Kmeťkovi sa nepáčilo, že Vojtaššák zamlčal, že bez súhlasu episkopátu, bolo poslaných do Maďarska 23 miliónov korún a tiež odmietal Vojtaššákov návrh, aby sa bohoslovci posielali študovať do Budapešti. (s. 63–64)

Žlnay časovo a dôsledne sleduje meniace sa spoločenské pomery, ktoré zasahovali do činnosti trnavského apoštolského administrátora. Autor sa vyhýba jednostrannému hodnoteniu a snaží sa o vecný a vyvážený pohľad. Pavol Jantausch je predstavený ako muž hlbokej viery, ale aj ako správca, ktorý musel prijímať náročné rozhodnutia.

Kniha vyšla vo vydavateľstve LÚČ a je rozdelená do šiestich kapitol, ktoré približujú rôzne oblasti Jantauschovo pôsobenia, od hospodárskych otázok cez školstvo až po vzťahy s rehoľníkmi a rodinou. Monografiu vhodne dopĺňajú fotografie i chronológia biskupovho života, použité archívne pramene, literatúra, menný register.

Z hľadiska stavby textu je kniha prehľadná, jednotlivé kapitoly na seba logicky nadväzujú a vytvárajú ucelený obraz sledovaného obdobia. Autor pracuje s bohatým poznámkovým aparátom, ktorý umožňuje overiť uvádzané tvrdenia a zároveň ponúka ďalšie podnety na výskum. Jazyk knihy je vecný a presný.

Prínos knihy spočíva najmä v dôkladnom rozbere prameňov a v snahe zaradiť Jantauschovo pôsobenie do širších dejinných súvislostí slovenských cirkevných dejín. Autor prepája archívne dokumenty s rozprávačským štýlom. Kládne dôraz na mravnú pevnosť a vytrvalosť.

Tento širší historický rámec je dôležitý pre pochopenie úloh biskupov ako Jantauscha, ktorí museli v medzivojnovom období navigovať cirkev medzi cirkevnými požiadavkami a tlakmi svetскеj moci. V knihe historika Petra Olexáka: *Stručná história vzťahov*

cirkvi a štátu,³ autor zdôrazňuje, že dejiny cirkvi a štátu sa prepletajú. Cirkev a štát nevyhnutne spolupracujú vzhľadom k vnútorným i vonkajším dynamikám moci a authority, čo je aspekt, ktorý Žlnayova monografia opakovane reflektuje.

Okrem toho stojí za zmienku aj iná odborná literatúra, ktorá poukazuje na významné spoločenské hnutia v katolíckych dejinách Slovenska a približuje, ako sa cirkevné osobnosti zapájali do širších procesov. Napríklad článok Petra Olexáka o vzniku stavovského hnutia katolíckych kňazov na Slovensku v roku 1918,⁴ kde autor opisuje, ako sa duchovní snažili ovplyvniť reformy a kresťanskú prax v spoločnosti, čo poukazuje na komplexnosť úloh cirkevných predstaviteľov v turbulentných časoch.

Takéto odborné východiská posilňujú Žlnayovu snahu o objektívne zachytenie Jantauschovej osobnosti a jeho službu nielen ako administratívnu úlohu, ale aj ako

formu morálnej podpory veriacim uprostred tlaku svetskej moci.

Biskup Ján Orosch v úvode knihy konštatuje: „Biskup Pavol Jantausch bol výnimočný veľkosťou svojej osoby, nie fyzickou, ale duchovnou veľkosťou. Vrúcny, veľkým a vnímajúcim srdcom pre všetkých ľudí na jeho území. Počas dvadsaťpäťročného pôsobenia v službe apoštolského administrátora ‚vyoral veľkú brázdú‘ medzi veriacimi, kňazmi, ale aj na úrovni spoločenského života.“ (s. 7)

Podobne konštatuje Žlnay: „Pavol Jantausch bol malý vzrastom, ale po dvadsaťdvaročnom pôsobení v úlohe biskupa zanechal po sebe kompletne zariadenú a vybudovanú administratúru so všetkým, čo po cirkevnej stránke pre plnohodnotné fungovanie potrebovala: veľký kňazský seminár, bohosloveckú fakultu, biskupské gymnázium, kapitolu kanonikov, súdny tribunál. Pozval niekoľko mužských a ženských reholí, aby v administratúre pastoračne vypomohli a jednej ženskej reholi sa stal duchovným otcom a ochrancom – sestrám premonštrátkam. Všetky tieto vymenované a Jantauschom založené inštitúcie existujú dodnes. Rovnako aj všetky rehoľné komunity, ktoré pozval, sú dodnes na tomto území aktívne. Aj po sto rokoch od jeho biskupskej vysviacky, osoba takmer

3 Peter OLEXÁK, *Stručná história vzťahov cirkvi a štátu*, Ružomberok: Society for Human Studies, 2022.

4 Peter OLEXÁK, „Vznik stavovského hnutia katolíckych kňazov na Slovensku po roku 1918,“ *História ecclesiastica*, č. 2 (2025): 106–118, https://www.historiaecclesiastica.sk/wp-content/uploads/2026/01/historia_ecclesiastica_02_2025.pdf [cit. 4. 3. 2026].

zabudnutého „malého biskupa“ dokáže nadchnúť a zaujať svojím príbehom. Pre dnešnú spoločnosť, tak cirkevnú ako aj svetskú, ponúka jeho životný príbeh príklad obľúbeného biskupa, ktorý svedomitou a dôslednou prácou dosiahol úctyhodné výsledky.“ (s. 9)

Publikácia je významným príspevkom k poznaniu slovenských dejín a pútavým čítaním, ktoré

osloví každého, koho zaujíma spojenie histórie, viery a odvahy. Celkovo možno dielo hodnotiť ako významný príspevok k poznaniu dejín Katolíckej cirkvi na Slovensku v 20. storočí. Pre odbornú i širšiu verejnosť predstavuje spoľahlivý zdroj poznania a podnet k ďalšiemu bádaniu.

Lenka Mihová